

ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЙНИХ ПРОЯВІВ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Г. Є. Лазарчук, А. Є. Краковська

Анотація. У дослідженні проаналізовано проблему подолання корупції в органах державної влади та місцевого самоврядування, можливі шляхи вирішення цього питання, ефективність інструментів боротьби з корупцією. Методологічною основою роботи є метод аналізу, історичний, системний, порівняльний методи. Визначено особливості явища корупції, охарактеризовано наявні методи та інструменти його подолання, проаналізовано шляхи розв'язання проблеми корупції.

Ключові слова: корупція, корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, протидія корупції, антикорупційна політика, державна антикорупційна програма.

Вступ. Корупція є негативним явищем, яке безпосередньо становить загрозу внутрішньому порядку держави. Однак слід зазначити, що це явище є багатограним і складається з низки аспектів, що значно ускладнює подолання корупційних проявів у державах. Саме тому корупція набула поширення та спостерігається у немалій кількості країн світу.

Питання корупції, запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням досліджували різні автори, серед яких В. Б. Авер'янов, О. М. Бандурка, Ю. П. Битяк, А. О. Левчук, Ю. С. Кіцул, Ю. С. Хатнюк, Т. В. Філіпенко, Р. Гречанюк та інші. Однак через складність явища корупції та її високий рівень корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення є численними, проблеми щодо їх запобігання та подолання не вирішені, ця проблема подолання корупційних проявів в органах державної влади та місцевого самоврядування залишається актуальною і потребує подальшого дослідження.

Основний розділ. Рівень корупції у державі безпосередньо пов'язаний зі станом суспільства, оскільки він є результатом різних тенденцій та явищ у політиці, економіці та розвитку країни. Причиною цього є те, що корупція як явище охоплює значну кількість сфер суспільної життєдіяльності, певною мірою маючи вплив на всі суспільні процеси у державі. Це призвело до того, що на сучасному етапі корупція набула поширення навіть у низці демократичних країн світу, які перебувають на досить високому етапі розвитку. Таке явище має негативний вплив на подальший розвиток держав, який включає в себе створення та розвиток нових суспільних відносин.

Досить значним чинником, який сприяє розповсюдженню корупції, є її прийняття у суспільстві. Це впливає не лише на підвищення рівня корупції у країні, але й становить певну небезпеку для розвитку громадянського суспільства. На сучасному етапі в деяких державах досі є поширеним такий погляд, що корупція являє собою цілком нормальну практику функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування, а також є необхідним способом задоволення економічних, політичних та інших потреб держави [1, с. 20].

Боротьба з корупцією в Україні бере початок із 1990-х років. З того часу органами державної влади було вжито низку антикорупційних заходів, основною метою яких було створення якісної та ефективної стратегії подолання корупції в країні. Серед таких заходів насамперед можна виокремити розробку відповідних ключових документів у вигляді державних програм, планів, концепцій. Таке антикорупційне законодавство мало більш декларативний вигляд, однак не було достатньо дієвим на практиці. Зокрема, такими документами було передбачено недостатньо ефективні санкції, які не виконали свого головного завдання, що полягало у запобіганні вчиненню корупційних та пов'язаних із корупцією правопорушень, а також притягнення порушників до юридичної відповідальності [2].

На сучасному етапі досить значна кількість пов'язаних із корупцією в Україні проблем досі не була розв'язана. Це становить загрозу для ефективного функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування, що безпосередньо пов'язано з рівнем забезпечення прав та свобод людини і громадянина.

Передусім головними причинами такої ситуації на сучасному етапі є низький рівень розвитку демократичних інститутів в Україні, недосконале виборче законодавство, корупційний характер фінансування виборчих кампаній та забезпечення політичних партій, відсутність якісного регулювання уникнення конфлікту інтересів у діяльності вибраних представників [2].

Науковці визначають механізм запобігання та протидії корупції як систему спрямованих дій посадових осіб органів публічної влади, службовців силових структур та представників громадянського суспільства. Ці дії спрямовані на гарантування конституційних прав і свобод людини та закріплення на державному рівні європейських демократичних цінностей, формування громадянської нетерпимості до проявів корупції, запобігання та невідворотне покарання корупційних діянь у сфері державно-владних відносин [3, с. 53].

Швидке і ефективне впровадження антикорупційної політики в Україні сприятиме підвищенню загального рівня розвитку країни. До того ж як було зазначено вище, корупція має певний вплив на всі сфери суспільного життя, а тому ефективність застосування антикорупційної політики безпосередньо пов'язана з прискоренням розвитку окремих галузей суспільної життєдіяльності, зокрема економічної, політичної, культурної тощо. Створення сучасних та ефективних антикорупційних інструментів, а саме правових інститутів, а також розвиток та покращення системи антикорупційних органів, метою яких є забезпечення належного використання цих інструментів, сприятиме зміцненню демократичних інститутів держави, що є необхідним чинником подолання корупції [1, с. 20].

Очевидним є те, що вирішення складної проблеми, як-от корупція, не може бути швидким. Розв'язати проблему можливо тільки поступово, дотримуючись якісно сформованої та чіткої стратегії, що і є певною мірою проблематичним для великої кількості держав, де корупція є досить поширеною. Варто згадати, що корупція є багатограним та складним явищем, яке потребує значної уваги зокрема через те, що включає в себе певну кількість різних аспектів. З огляду на це подолання корупції потребує застосування низки різних за своєю природою інструментів, а також дій як з боку органів державної влади та місцевого самоврядування, так і з боку суспільства загалом.

До таких інструментів автори відносять формування нового, належного законодавства, сприяння підвищенню рівня контролю за діяльністю виборних посадовців і представницьких органів влади з боку відповідних державних органів, інститутів громадянського суспільства, зокрема засобів масової інформації, підвищення політичної відповідальності громадян за свій вибір і народних обранців за свою діяльність [2].

Зокрема, в Україні з метою подолання проблеми розповсюдження корупції була запроваджена Антикорупційна стратегія, яка затверджується на певний часовий період. Зараз чинною є Антикорупційна стратегія на 2021–2025 роки.

Метою цієї Антикорупційної стратегії є досягнення суттєвого прогресу в запобіганні та протидії корупції, а також забезпечення злагодженості та системності антикорупційної діяльності всіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування. У цій Антикорупційній стратегії корупція розглядається як ключова перешкода стабільному економічному зростанню і розбудові ефективних та інклюзивних демократичних інститутів [5].

До того ж у Антикорупційній стратегії було наведено дані стандартного опитування щодо рівня корупції. Опитування було проведено серед двох категорій: населення України загалом та представників українського бізнесу. Згідно з результатами, найбільш важливим напрямом боротьби з корупцією як для бізнесу (57 % респондентів), так і для населення України (52 % респондентів) є боротьба з корупцією у судовій системі держави.

Для населення України наступними за пріоритетністю (у порядку спадання) є такі напрями:

- охорона здоров'я (38 %);
- поліція і прокуратура (37 %);
- державний сектор економіки (27 %);
- податкова і митна сфери (25 %);
- фінансування партій та виборчих кампаній (21 %).

На думку представників бізнесу, найбільш пріоритетними напрямами у протидії корупції є:

- поліція і прокуратура (4 %);
- податкова і митна сфери (32 %);
- фінансування партій та виборчих кампаній (25 %);
- охорона здоров'я (24 %);
- оборона і безпека (23 %).

До того ж у стратегії були визначені принципи антикорупційної політики, серед яких є оптимізація функцій держави та місцевого самоврядування, цифрова трансформація реалізації повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування, прозорість діяльності та відкриття даних як основа для мінімізації корупційних ризиків у їх діяльності; створення на протипагу наявним корупційним практикам більш зручних та законних способів задоволення потреб фізичних і юридичних осіб; забезпечення невідворотності юридичної відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення; формування суспільної нетерпимості до корупції, утвердження культури доброчесності та поваги до верховенства права.

Аналізуючи дослідження щодо виконання попередніх Антикорупційних стратегій, слід зауважити, що такі документи є досить якісними. Проте вони не є достатньо дієвими через те, що не повністю охоплюють та розв'язують питання запобігання і протидії корупції в деяких конкретних сферах, що має негативний вплив на результати їх застосування [5, с. 32].

Загалом рівень підтримки корупції серед українського населення значно знизився, що має позитивний вплив на процес боротьби з корупцією. Втім слід зазначити, що процес подолання цього явища є недостатньо швидким та потребує більшої уваги. Отже, хоч створення подібних Антикорупційних стратегій дійсно мало певний результат, на теперішньому етапі це не є достатнім для подолання проблеми загалом.

Задля досягнення належного рівня ефективності протидії корупційним явищам потрібним є стале вдосконалення механізму та інструментів подолання корупції з урахуванням низки чинників, серед яких є рівень корупції у державі, теперішній етап розвитку суспільства, готовність та сприйняття змін з орієнтацією на потреби суспільства та напрям діяльності державних органів. Процес постійного удосконалення спрямований на сталий розвиток механізму протидії корупції, оскільки шляхом вдосконалення навіть однієї чи кількох його частин, підвищуються показники ефективності процесу боротьби з корупцією загалом [1, с. 193–194].

Висновки. На основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що через складність явища корупції питання її протидії потребує більш значної уваги від органів державної влади та місцевого самоврядування, а також від суспільства загалом. Однак ключову роль відіграє створення ефективного та чіткого механізму подолання корупції з урахуванням низки чинників. Такий механізм має охоплювати особливості протидії корупційним проявам різного характеру та встановлення належних заходів юридичної відповідальності (стягнень / покарань) за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення, що потребує дійсно якісної нормативно-правової бази.

Abstract. This study analyzed the problem of overcoming corruption in state bodies and local self-government, possible ways to solve this issue, the effectiveness of anti-corruption tools. The methodological basis of the article is the method of analysis, historical, systematic, comparative methods. The peculiarities of the phenomenon of corruption are determined, the existing methods and tools for overcoming it are characterized, and the ways of solving the problem of corruption are analyzed.

Keywords: corruption, corruption or corruption-related offenses, anti-corruption, anti-corruption policy, state anti-corruption program.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Левчук А. О. Адміністративно-правовий механізм запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією: дис. ... д-ра філософії в галузі 081 «Право». Київ, 2021. 260 с. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/20793/4/dysert_levchuk.pdf
2. Кіцул Ю. С., Хатнюк Ю. С. Питання запобігання корупції в органах публічної адміністрації (антикорупційна стратегія). URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2941/1/Питання%20запобігання%20корупції%20в%20органах%20публічної%20адміністрації%20%28антикорупційна%20стратегія%29.pdf> (дата звернення: 10.10.2023).
3. Філіпенко Т. В. Механізми запобігання корупції в органах місцевого самоврядування. *Актуальні проблеми науки та освіти*: матеріали XXII підсумк. науково-практ. конф. викл., м. Маріуполь, 7 лют. 2020 р. Маріуполь, 2020. С. 53–54.

4. Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки: Закон України від 20 червня 2022 року № 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#n93> (дата звернення: 10.10.2023).

5. Гречанюк Р. Національні антикорупційні стратегії в системі запобігання корупції України. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. № 3. С. 29–35. URL: <http://app.wunu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/04/3-2019.pdf>

УДК: 342.92

ПРИНЦИПИ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ В ПРИЗМІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ДОКТРИНИ

Ю. О. Лукашук, А. Є. Краковська

Анотація. У дослідженні подана інформація про принципи публічної служби з наведенням власного переліку тих принципів, що притаманні публічній службі загалом. Завдяки проведеному дослідженню та узагальненню позицій різних науковців встановлено наявність значної дискусії у адміністративно-правовій доктрині між визначенням ключових принципів публічної служби. Така суперечність викликана відсутністю законодавчо закріплених принципів публічної служби в єдиному нормативно-правовому акті, адже наявні у різних законах визначення дещо суперечать одне одному. За результатом дослідження виділено такі принципи: дотримання верховенства права; законності; пріоритету прав і свобод людини та громадянина; публічності та патріотизму; гуманізму та соціальної справедливості; професійності; доброчесності; ефективності; політичної неупередженості; прозорості та відкритості.

Ключові слова: публічна служба, принципи публічної служби, державна служба.

Вступ. Питання визначеності принципів публічної служби залишається актуальним і досі не вирішеним з моменту становлення незалежності України. Не можна не погодитись із твердженням В. О. Галай стосовно того, що в адміністративно-правовій доктрині наразі не існує єдиної позиції та чіткого визначення принципів публічної служби, а наявні – чітко не систематизовані [1, с. 29]. Навіть більше, наразі у законодавстві України відсутній єдиний законодавчий перелік принципів публічної служби. Багато принципів розміщені в різних нормативно-правових актах, зокрема в Конституції України (наприклад, стаття 38, що вказує на принцип рівного доступу до державної служби та служби в органах місцевого самоврядування) [2]. У Законі України «Про державну службу», зокрема у статті 4 визначено 10 принципів державної служби як виду публічної служби. Також певний перелік принципів публічної служби міститься в інших законах («Про Національну поліцію», «Про Державну прикордонну службу України», «Про судоустрій та статус суддів» тощо). З огляду на відсутність чіткого законодавчого визначення принципів публічної служби ця проблема залишається актуальною. Конкретне визначення низки принципів, на наш погляд, в майбутньому може позитивно вплинути на процес реформування публічної служби.

Проблематика визначеності принципів публічної служби стала предметом наукових досліджень таких учених: В. Малиновський, В. Галай, М. Карпа, С. Ківалов, Ю. Битяк, Д. Ковальова, О. Дрозд та ін. Але комплексного наукового дослідження актуального питання проведено не було. Найбільш глибинно окреслив його В. Галай у докторській дисертації «Сучасна концепція принципів публічної служби в адміністративному праві України». Однак з урахуванням сьогодення було б доцільно дослідити визначені у різних нормативно-правових актах принципи публічної служби та сформулювати власний перелік принципів, характерних публічній службі загалом.

Основний розділ. Поняття принципів публічної служби в призмі адміністративно-правової доктрини визначаються як: вихідні положення й теоретичні ідеї, які відображають об'єктивні закономірності розвитку держави й суспільства, найбільш характерні риси організації та функціонування не тільки самої публічної служби, а й усієї системи органів державного управління, визначають зміст складних відносин усередині цієї системи [3, с. 55]. Принципи публічної служби охоплюють не лише власне апарат держави та систему органів управління, а й службу в органах судової системи та прокуратури. На основі принципів публічної служби організується процес публічного управління, тобто обґрунтована впорядкованість дій щодо реалізації управлінських функцій, вибору форм та методів впливу суб'єктів владних повноважень на підвладні [4, с. 100].